

Տեսարանի Բնութեան:

(Տես երես 12)

Իսկ երկրիս վրայ բնութիւնն ինչ չքեղութեամբ չլիփայլէր: Բլուրներէ աւրեմուտք մաքուր լոյս մը տարածուելով՝ հետզհետէ մեր գնտին կիսագունտերն ոսկեգոյն կը փողփողէ. Թափանցիկ և Թեթև տարր մը կը պատէ զայն. քաղցր և արգասաբեր ջերմութիւն մը կը կենդանացնէ զայն և կենաց ամէն բողբոջները վերընծիւղել կու տայ. կենդանի և առողջարար ջրեր անոնց պահպանութեանն, անոնց աճմանը կը ծառայեն. բարձրութիւններ երկիրներուն մէջ տեղուանքը սփռուած՝ իրենց կը բաշեն օդուն շոգիներն ու մշտաբուղի կ'ընեն ջրոց այն աղբիւրներն և միշտ կրնորոգեն. ընդարձակ խողովներ կան որ այս ջրերն իրենց մէջ կ'ընդունին, և ցամաքներն իրարմէ կը բաժնեն. ծովուն տարածութիւնն երկրէս շատ աւելի մեծ է. ասիկայ ալ ցուրտ ու ամուլ տարր մը չէ, այլ երկրիս նման բազմահարուստ ու բազմաբնակ աշխարհ մըն է: Ետուծոյ մատն ասոնց սահման որոշած է. եթէ ծովն արեւմտեան ափանց վրայ առաջ ելնէ, արեւելեան ափունքն ազատ կը թողու. ջրոց այս անբաւ ժողովքը՝ որ ինքն իրմէ անգործօն է, երկնային շարժմանց ազդեցութիւնները կ'ընդունի. մակընթացութեան և տեղատուութեան կանոնաւորեալ ճօճմամբ կը տատանի, գիշերոյ աստեղն հետ կը բարձրանայ և կ'իջնէ, և ալ աւելի կը բարձրանայ երբ տուրնջեան աստղն իրեն ընթացակից ըլլայ, և երբ գիշերահաւասարից ժամանակն այս երկու աստեղաց զօրութիւնները կը զուգընթանան՝ մեծամեծ յորդութիւններ կը պատճառեն. երկնից հետ ունեցած վերաբերութիւննիս հոս քան զամէն դի աւելի զգալի է: Եւս հաստատուն և ընդհանուր շարժմունքէն ա-

ռաջ կու գան փոփոխական և մասնաւոր շարժմունք, տեղափոխութիւնք երկիրներու, հողակոյտք՝ որ ջրոց յատակին վրայ բարձրաբերձ լեռներ կը ձևացունեն՝ նման անոնց որ երկրիս մակերևութին վրայ կը տեսնենք. հոսանք՝ որ լեռանց այն շղթաներուն ուղղութեանն հետեւելով՝ մասնաւոր ձև մը կ'առնուն, որուն ամէն անկիւններն անոնց անկեանցը կը համապատասխանեն, և ալեաց մէջէն կ'ընթանան ինչպէս ջրերն երկրիս երեսը կ'ընթանան, և մէկ խօսքով՝ կը կազմեն ծովու գետերը:

() Դր՝ որ ջրէն աւելի Թեթև և աւելի հոսանուտ է, այն ալ կը հպատակի ալ աւելի բազմաթիւ կարողութեանց. արեւուն և լուսնին հեռաւոր ազդեցութիւնը, ջերմութեան ազդեցութիւնը՝ որով կ'անգայտանայ, ցրտութեան ազդեցութիւնը՝ որով կը խտանայ, վերան շարունակ յուզմունք կը պատճառեն. հովերն իր հոսանքն են, կը մղեն կը ժողլեն ամպերը, մէտեօրաներ կ'երեցունեն, և երկրիս ցամաքաց խոպան մակերևութին վրայ կը սփռեն ծովափանց խոնաւ շոգիները. մրրիկներ կը յարուցանեն. պտղաբեր անձրևներ և բարերար ցօղեր կը բերեն ու կը բաշխեն. ծովուն շարժմունքը կը խռովեն, ջրոց շարժուն մակերևոյթը կը յուզեն, հոսանաց ընթացքը կը կեցընեն կամ սաստիկ կ'երազեն, ետ կը դարձունեն, ալիք կը յարուցանեն, փոթորիկ կ'ամբառնան. յուզեալ ծովը դէպ ի երկինք կը բարձրանայ և մռնչելով կու գայ հաստակաւոյց Թումբերուն դէմ կը խորտակի առանց կարող ըլլալու զանոնք կործանել և ոչ իսկ վրայէն անցնիլ իր ամէն ուժովը:

Երկիրս ծովուն երեսէն բարձրանալով, անոր յարձակմունքներէն զերծ է. բազմազան ծաղկրներով զարդարուած, մշտանորոգ կանաչութեամբ գեղեցկացած, հազար ու հազար տեսակ այլ և այլ կենդանիներու բնակարան, հանգրտեան տեղի մըն է, փափկութեան վայր մը, ուր մարդս բնութեան օգնելու սահմանուած՝ ամենայն արարածոց

գահերէնց կը բազմի, անոնց ամենուն մէջ ինքը միայն ընդունակ ճանչնալու և զարմանալու։ Եստուած զինքը կացոյց հանդիսատես տիեզերաց, և վկայ իր հրաշալեացը։ աստուածային կայծն որով վառուած է՝ զինքը երկնային խորհրդոց հաղորդ կ'ընէ։ այս լուսով է որ կը մտածէ և կ'անդրադառնայ, անով է որ կը տեսնէ և կը կարդայ աշխարհիս զրոց մէջ, իբր աստուածայնութեան օրինակին մէջ։

Ինուծիւնն՝ աստուածային մեծ վայելութեան արտաքին գահն է։ մարդս որ զայն կը նկատէ, որ զայն կը քննէ՝ աստիճանաբար կ'ամբառնայ ամենակարողութեան ներքին գահը։ արարիչը պաշտելու համար ստեղծուած՝ ամէն արարածոց կը հրամայէ։ հպատակ երկնից, թագաւոր երկրի, կ'ազնուացնէ զայն, բազմաբնակ կ'ընէ, և կը հարստացնէ։ կենդանի էակաց մէջ կարգ, ներքնադասութիւն և դաշնակութիւն կը հաստատէ։ զընուծիւնն իսկ կը գեղեցկացնէ, կը լիակէ զայն, կ'ընդարձակէ և կը յղկէ։ փուշն և մորենին կը մաքրէ անկէ, ու անոր փոխանակ խաղող ու վարդ կը բազմացնէ։ Տես սա անպատ ամենքն, սա խոպանացեալ գաւառները, ուր մարդ ամենեւին ոտք կ'ոխած չէ։ մուծ և թանձրախիտ անտառներով ծածկուած կամ լաւ ևս՝ ծառացած բոլոր բարձրաբերձ կողմերը, ծառերն առանց կեղեի և առանց գագաթան, ծռած, ջախջախած ու հնուծեան մաշած։ ոմանք շատ աւելի բազմութեամբ առաջիններուն ոտքին տակը փտտելու համար ընկած՝ արդէն փրտած կուտից վըայ, կը հեղձուցանեն և կը թաղեն նոր բողբոջելու սկսած հունտերը։ Ինուծիւնը՝ որ ամէն դի իր առուգութեամբ կը փայլի, հոս իր խոր զառամութեանը մէջ կը կարծուի։ երկիրս՝ իր արգասեաց ծանրութեամբ բեռնաւորած, և անոնց աւերակօքը լեռնացած, փոխանակ ծաղկագեղ կանաչութեան՝ փլատակօք ծածկուած է, ուր լի են հինաւուրց ծառեր՝ որոնց վըրայ պլլուած են պատառաբոյծ տունկեր,

լուեր, սունկեր՝ որոնք փտութեան անմաքուր պտուղներն են։ ցած տեղերը՝ մեռեալ և հոտած ջրեր, անցք և ճամբայ չունենալուն համար։ տղմուտ երկիրներ՝ որ ոչ հաստատուն ըլլալով և ոչ ալ հեղանիւթ՝ անմատչելի են, և թէ ջրոց և թէ երկրիս բնակչացն անօգուտ։ ճահիճներ՝ որ նեխեալ և ջրային տրնկերով ծածկուած՝ միայն թունաւոր միջատներ կը սնուցանեն, և պիղծ կենդանեաց բնակարան են։ Ինչ մէջ այս ապականեալ ճահիճներուն՝ որ ցած տեղերը կը բռնեն, և հինաւուրց անտառներուն որ բարձր կողմերը կը ծածկեն, անապատ դաշտեր և խոպան արօտավայրներ կը ձգուին, որ մեր մարգագետնոց հետ ամենեւին նմանութիւն չունին։ անոնց մէջ չար խոտերը կը բարձրանան, բարիները կը հեղձնուն։ ուր են այննորք դալարին որ երկրիս աղուամազը կը կարծուի, և այն գունագոյն ծաղկներով զարդարուած մարգերն՝ որ երկրիս պայծառ բեղնաւորութիւնը կը ցուցնեն։ փոխանակ անոնց կը բերեն վայրենի տնկեր, պինդ խոտեր, փշալից, մէկմէկու պլլուած, որ կարծես թէ աւելի զիրար կը բռնեն քան թէ զերկիրս, մէկգմէկ կը ցամաքեցունեն, և հետզհետէ իրար զիրար կը մղեն, մէկմէկու վրայ կ'ելեն, քանի մը ոտք թանձրութեամբ խիտ և կոշտ խաւ մը կը ձևացնեն։ Եւս վայրենի տեղերուն մէջ, ոչ ճամբայ կայ, ոչ հաղորդութիւն, և ոչ ալ ճարտարութեան հետք մը։ մարդս թէ որ ուզէ անոնց մէջէն անցնիլ՝ վայրենի գազաններուն ճամբէն երթալու ստիպուած է, անոնց կերակուր չըլլալու համար միշտ զգոյշ կենալու բռնադատուած է, և անոնց մոնչիւնէն սարսափած և տեղւոյն խորին լուծեանէն ահած՝ ճամբէն ետ կը դառնայ և կ'ըսէ։ Ինչարդ բնութիւնը ժանտատէ ոիլ և մեռեալ է։ ես եմ, ես միայն որ կրնամ զայն հարթել, գեղեցկացնելու կենդանացնել։ ցամաքեցունենք այն ճահիճները, հոգի տանք այն մեռեալ ջրոց վազցունելով զանոնք, անոնցմով առուակներ և ջրմուղներ ձևացնենք։

գործածենք այն գործունեայ և ամենա-
ծախ տարրը՝ որ մեզմէ ծածկուած էր
ու մենք մեզմէ գտանք . կրակ տանք այն
անպէտ դաշտերուն և հին անտառնե-
րուն՝ որ արդէն կէս մը սպառած են .
իսկ որ կրակը չկրնար եղծանել՝ մենք
զայն երկաթով եղծանենք . և ահա փո-
խանակ պրտուի և նունուֆարի՝ ուս-
կից արջնագորտը իր թոյնը կ'առնուր՝
կը տեսնենք որ հրանունկը , առուոյտը
և քաղցր ու առողջարար խոտերը կը
ծլին , կը բազմանան . կենդանեաց հո-
տեր կը խայտան այն երբեմն անկոխելի
երկրին վրայ , որոնք հոն առատ սնունդ
մը և մշտանորոգ ճարակ մը կը գտնեն ,
կը բազմանան՝ դարձեալ բազմանալու
համար . ծառայեցընենք մեզի այս նոր
օգնականներն մեր սկսած գործը լմն-
ցունելու համար . թող եզը լուծի տակ
մտած իր ուժովը և ծանրութեամբն
հերկէ զերկիրս , որ մշակութեամբ վե-
րածնանի . վերջապէս նոր բնութիւն մը
մեր ձեռքէն ելլէ :

Ա՛յ Տէր ամենակալ , քու միայն
ներկայութիւնդ հաստատ կը բռնէ զբը-
նութիւնն , ու կը պահէ տիեզերիս օ-
րինաց դաշնաւորութիւնը . դու որ յե-
թերական անշարժ գահոյից կը տեսնես
ոտքիդ տակը ամէն երկնային գնտերուն
հորովին անանց զարնուելու իրարու հետ
և առանց խառնակութեան . դու որ
հանգստեան ծոցէն ամէն վայրկեան ա-
նոնց անհուն շարժմունքը կը վերանորո-
գես , և միայնակ կը կառավարես խորին
խաղաղութեամբ այս անբաւ երկիրքս և
աշխարհները , տուր , տուր խաղաղու-
թիւն այս խռոված երկրիս , լեցուր
կրից աղմկայոյզ աղաղակը , լեցուր առ-
տուածային ձայնդ՝ որպէս զի մինչև իս-
պառ դադրին անմիաբանութիւնն ու
պատերազմը գոռոզաբար շառաչելէն :
Լստուած բարութեանց և արարիչ բռ-
լորից , քու հայրական հայեցումքդ ա-
րարչութեան ամէն արարածները կ'ընդ-
գրկեն , բայց մարդս քու արարածոցդ
լնտիրն է . քու անմահական լուսոյդ
մէկ ճառագայթովը լուսաւորած ես ա-
նոր հոգին . քու սիրոյդ հարուածովը

թափանցելով իր սիրտը՝ լեցուր զայն
քու բարութիւններովդ . այս աստուա-
ծային զգացումը ամէն տեղ սփռուելով՝
թշնամի բնաւորութիւններն հաշտեցը-
նէ . այնուհետև մարդ մարդէ ալ չվա-
խեր , և մարդասպան երկաթն ալ անոր
ձեռքը չզիներ . պատերազմի ամենա-
ծախ հուրը՝ ծննդոց աղբիւրն ալ չցա-
մաքեցընէր . մարդկային ազգը՝ որ հի-
մա տկարացած , կըճատած , և ծաղիկ
հասակին մէջ հնձուած է , նորէն բող-
բոջէ և անթիւ աճէ բազմանայ . բնու-
թիւնն ալ՝ որ հիմա դառն աղիտիւր
ծանրաբեռնած , անարգաւարտած ու
երեսի վրայ թողուած է , ասկէ վերջն
իր հին պողաբերութեամբը նոր կեանք
մը առնու . մենք ալ , ո՛վ Լստուած բա-
րութեանց , մենք ալ անոր կ'օգնենք ,
կը մշակենք ու անդադար կը պահպա-
նենք զայն , որպէս զի ամէն վայրկեան
քեզի երախտագիտութեան և զար-
մացման նորանոր գոհութիւններ մա-
տուցանենք :

Մարեգիոյ Լեկանի քաղաքորո- թիւնը :

Լեկանի կառավարութիւնը հորան-
տացւոյ ձեռքն է , որն որ թէպէտ զար-
մանալի շահաւետութիւն մը չունի ,
սակայն պզտի թագաւորութիւն մը կը
կազմէ , ուսկից կը կախուին Պէնդանկ
և քանի մը մանր մանր կղզիներ : Լե-
կանի սուլթանը բնիկ իշխանի մը պար-
գէեց Սալաքթա թերակղզւոյն վրայի
Ղոհօր և Պարանկի թագաւորութիւն-
ները . իսկ Վանիօնկ-բինանկ կղզեակն
ալ Պադաւիոյ տէրութեան տուաւ՝ պըզ-
աի տուրք մը պահանջելով անկէ : Լս-
տէրի կղզւոյս մէջ հաստատուած է
հորանտացւոյ վաճառականութեան կե-
դրոնը , որն որ թէպէտ ազատ է բոլորու-
մին , բայց ի վերայ այսր ամենայնի Սին-
կաբուրի վաճառաշահութեանը հետ չե-
բաղդատուիր : Վանիօնկ-բինանկ կըղ-